భస్మాసుర హస్తం

"డొడ్డాంక డొం డొడ్డాంక డొం" మాదిగ పీరయ్య ఊరు చాటింపు చేస్తున్న ధ్వని వింటున్న నర్సిరెడ్డి గజగజ వణికి పోయాడు. డప్పుపై కట్టెతో కొడుతున్న దెబ్బ తన హృదయంపై సమ్మెటపోటులా తగులసాగింది. బాధగా, భయంగా వుంది. "ఇన్నొల్లైవలో ఇననొల్లైవలో సర్కారు దగ్గెర పాతబాయి పూటిక తీసుటానికి తీసుకున్న బాకి గట్టన్నట. ఇదువరకు లోటీసుసిచ్చినా ఇయ్యనొల్లందరు కచ్చీరు కాడ జమ గావన్నట. రేప్పొద్దుగాల బాకి గట్టకుంటె గొడ్డుగోదను, ఏదుంటె అది ఏలం ఏత్తరట. రేపు బేంకోల్లు అసూల్ల కత్తండ్రట. ఓహో" అని చాటింపు చేస్తూ పోతున్నాడు పీరయ్య.

డప్పు చాటింపు ధ్వని, పీరయ్య మాటలు విన్న నర్సిరెడ్డి తలపట్టుకొని కూర్చున్నాడు. అతని మనోవేదన వర్ణనాతీతం. "రేపు బాకి గట్టకుంటె ఎద్దునన్న, ఏదన్న ఏలం ఏత్తరు. నా పజీతు పోతది. పజీతు పోయినంక ఇగ బతుకు డెట్ల? ఎంత తిప్పలపడ్డా పైసలు దొరుకుతలేకపాయె. ఇగ ఏం జెయ్యాలె"అని పరిపరి విధాలుగా ఆలోచించసాగాడు. అతని మెదట్లో రకరకాల ఆలోచనలు.

"సర్కారోల్లు బక్క రైతులకు సాయం జేత్తుండ్రని ఇన్నగని అళ్ళుగూడ కామటోని తీరుగనే ముక్కుపిండి అసూల్జెయ్య వట్టిరి. మిత్తి తక్కో ఉంటదనుకుంటిగని మిత్తేడ తక్కోవున్నది? గీకామటోడు, సర్కారోల్లు ఒక్కటే అనిపిత్తంది. ఎల్లెంబి బేంకుల బాకి అట్లనే ఉండె. మల్లగీ పూడిక బాకి నెట్లగట్టాలె? ఉన్న కోండ్రమ్ముకోని చిప్పలు వట్టుకొని బతుకతన్నా. నాత్రి పగలు గడియరికాం లేకుండ పన్జేసినా, ఎంత పంట పండిచ్చినా, మట్లె మన్నె దుబ్బల దుబ్బై బోర్లినా లాబమేముంది? రోజురోజుకు బాకీలు పెరుగుడేనాయె. నీ యవ్వ ఈటి కన్నిటికి కిటుకెక్కడుందో సమజయిత లేదు. గవురిమెంటు ఎన్నో తీర్ల సాయం జేత్తన్నని మొత్తుకున్నదేగని సేసిందెక్కడ కనిపిత్తలేదు. గయినెవ్వలో సెప్పినట్టు అళ్ళు నిజంగనే సాయం జేత్తె నా అసోంటోల్ల బతుకు గిట్లెందుకుంటది? అటు కొమటయినె బాకి, ఇటు సర్కారు బాకి అడకత్తెర్ల పోక తీరుగయిపాయె బతుకు. నీ యవ్వ ఈ బాకీలన్ని ఎట్లదీరాలె? నేనెట్ల బతకాలె? పోరగాండ్ల నెట్లు సాదుకోవాలె?" అని రకరకాలుగా ఆలోచించసాగాడు నర్సిరెడ్డి. ఆలోచనాభారంతో అతని హృదయం బరువైంది. కడుపులో బండెడు దుఃఖం, నిస్సహాయత. ఆలోచిస్తూ బ్రతుకును భారంగా ఊహిస్తూ తాను గవర్నమెంటు బాకీ లెందుకు తెచ్చుకోవాల్సి వచ్చిందో జ్ఞాపకం తెచ్చుకున్నాడు నర్సిరెడ్డి.

ప్రకృతిపై ఆధారపడి వ్యవసాయం చేసే వాళ్ళ కిక్కట్లు తప్పవు. చేతికొచ్చింది నోటికొస్తుందన్న నమ్మకం లేదు. విరగకాసిన పల్లి చేను పీకే సమయంలో

వర్షాల్లేకుంటె సగం పంట భూమిపాలవుతుంది. కోతల కొచ్చిన వరి పొలాల సమయంలో పెద్ద గాలిదుమారం లేస్తే పంట నేలపాలవుతుంది. ఎన్ని జాగ్రత్తలు తీసుకున్నా చేనుకు తెగులు తగులుతే రైతు నోట్లో మన్నే పడుతుంది. అతివృష్టి, అనావృష్టి విలయతాండవాలుండనే వున్నయి. అన్నీ సానుకూలమయి పంట పండితే మాత్రం లాభమేముంది? కొనబోతే కొరివి, అమ్మబోతే అడవి లాగుంటుంది. మందు బస్తాలకు, అన్ని ఇతర సామాన్లకు విపరీతమైన ధరలు. కాని రైతు అమ్మే సమయంలో ధాన్యానికి ధర శూన్యం. అదే ధాన్యం రైతు చేతిలోనుంచి దళారీల చేతిలోనికి పోయింతర్వాత మితిమీరిన ధర. ఆలస్యంగా అమ్ముకుందామంటే ఆర్థిక ఇబ్బందులు. పల్లికాయలమ్మే సీజన్‌లో ధరుండదు. కాని పల్లి నూనెకు ఆకాశ మంటే ధర. తానమ్మిన పల్లికాయలునుండి తీసిన నూనెనే రైతు మూడు రెట్లెక్కువ ధరపెట్టి కొనుక్కోవాలి.

మూడు వందల రూపాయలకు క్వింటల్ పల్లికాయ ధర. కిలో నూనెకు పదిహేను రూపాయలు. క్వింటల్ పల్లి గానుగాడిస్తే దాదాపు ఏభై కిలోల నూనె వస్తుంది. అందులో నుండి వెళ్ళిన పల్లిపిండి ధర మిషన్ ఖర్చులకు తీసివేసినా ఏభై కిలోల నూనె ఉంటుంది. అంటే ఒక్క క్వింటల్ పల్లికాయ పై దళారికి దాదాపు నాలుగు వందల యాభై రూపాయల లాభం. అలాగే క్వింటల్ వడ్లు ధర దాదాపు వంద రూపాయలు. అదే వడ్లనుండి ఏభై కిలోల బియ్యం వస్తాయి. బియ్యం కిలో ధర మూడు రూపాయల పైనే. తవుడు మొదలైనవి గిర్నీ ఖర్చులకు పోగా దళారీకి ఉత్త పుణ్యానికి ఒక క్వింటల్ వడ్లపై ఏభై రూపాయల లాభం.

పంట పండించడానికి ఏడాది పొడుగునా చాకిరీ చేసిన రైతు, వినియోగదారుడూ దారుణంగా దోపిడీకి గురియౌతున్నారు. ఉత్పత్తితో సంబంధంలేని మధ్య దళారీలు పందికొక్కుల్లా బలుస్తున్నారు. ఎవరో ఇచ్చిన ఉపన్యాసంలోని మాటలు ఆకళింపుచేసుకున్నాడు నర్సిరెడ్డి. అప్పుడతని మాటల గురించి అంతగా ఆలోచించలేదు గాని ఇప్పుడు తన పరిస్థితి, తనలాంటి వాళ్ళ పరిస్థితి చూస్తే ఇందులో నగ్న సత్యమున్నదనిపిస్తుంది. దీర్ఘంగా నిట్టూర్చాడు నర్సిరెడ్డి.

ఇలాంటి అవకతవక ఆర్థిక విధానాల సుడిగుండంలో కొట్టుమిట్టాడాడు మధ్య తరగతి రైతు నర్సిరెడ్డి. మొదలు అప్పుచేయడమంటే మహాపాపంగా భావించేవాడు. అయినా అప్పుచేయక తప్పలేదు. కలుపుతీయడానికి, విత్తనాలకు, మందు బస్తాలకు డబ్బు అవసరమొచ్చేది. అప్పు తప్ప వేరే మార్గం లేదు. పోగా ఒకసారి పంట పండేది. మరో సారి ఎండేది. దానికితోడు పెరుగుతున్న సంసార బాధ్యతలు. ఎంత పంట పండించినా షావుకారి అప్పు తీరేది కాదు. షావుకారు చిత్రగుప్త లెక్కల తికమకలో క్రమక్రమంగా మధ్యతరగతి రైతుగా ఉన్న నర్సిరెడ్డి భూములమ్ముకొని పేదరైతుగా మారిపోయాడు. ఇదివరకు రెండు నాగల్లు కట్టేవాడు. ఇప్పుడు ఒక్క నాగలే కడుతున్నాడు. అప్పులు పెరుగుతూనే వున్నయి. షావుకారి కబంధ హస్తాల్లో ఇరుక్కొని కొట్టుకుంటున్నాడు నర్సిరెడ్డి.

రెండేండ్లు వరుసగా కరువొచ్చింది. అప్పులు మరింత పెరిగాయి. ఆ సంవత్సరం చెరువునిండింది. పంట బాగానే పండింది. వేసంగి పొలం కోసి, బంతి కట్టి,

వడ్లు తూర్పారవట్టి రాశిగా పోసి ఆ రాశిని తృప్తిగా చూసుకున్నాడు నర్సిరెడ్డి. రాశి కల్లంలోనే వుంది. ఎండ విపరీతంగా వుంది. పొద్దంగిన తర్వాత ఇంటికి తీసుకు పోవాలని ఆలోచిస్తున్నాడు. అపారం అంగిజేబులో ఉన్న చుట్టదీసి చెకుముకి రాతితో అగ్గిరాజేసి చుట్టపై పెట్టుకున్నాడు. చుట్టుచప్పరిస్తూ బండికింద నీడకు కూర్చున్నాడు. తృప్తిగా చుట్టపొగ వదలుతూ రాశి దిక్కే తదేకంగా చూస్తున్నాడు. అతని ముఖంలో ఎంతో తృప్తి. తాను కష్టపడి, చెమటోడ్చి, బొక్కలు కలి కలిగాంగ పండించిన పంటను చూసుకుంటే ఆనందంగా వుంది. బండిగారె నానుకొని కొంగునెత్తిమీదేసుకొని నర్సిరెడ్డి భార్య కూర్చొన్నది.

ఉన్నట్టుండి నర్సిరెడ్డి భార్య "ఇగో ఇగో" అంది.

గారె సందుల నుంచి భార్యను చూస్తూ "ఏంది?" అన్నాడు నర్సిరెడ్డి.

"ఇయ్యేడు మన లచ్చవ్వ లగ్గం జేత్తామా?" అన్నది సంకోచిస్తూ. నర్సిరెడ్డి కాండ్రకిచ్చి ఉమ్మి చుట్ట ఆర్పి కిందపెట్టి –

"ఏందే, ఏ మెరుగనట్టు మాట్లాడవట్టివి. లగ్గ మంటె ఏందను కుంటున్నవు? పిల్లగాండ్ల పరాశికాలా?" అన్నాడు,

"ఇయ్యేడు పంటో తీరుగానే పండింది గద. పొల్లమీద నాలుగిత్తులు పడితె మన రంది పోతది. అటెనుక మొగ పొల్లగాండ్లే నాయె. కష్టం సేసుకుంట ఆళ్ళే బతుకుతరు."

"నిచ్చమేగని అట్టిగనే అయితాదె. రెండేండ్ల నుంచి సెరువునిండక ఓ సావు సచ్చి పుడ్తిమి. కొమటయినె బాకి అట్లనే వుండే. పెచ్చులకు తెచ్చినయి కట్టన్నాయె. గివ్వన్ని బాకీలు వెట్టుకొని కార్జెం ముందట పెట్టుకుంటె ఎట్లుంటదే?" అన్నాడు నర్సిరెడ్డి.

"కొమటయినె అగడంటవా–? కొన్ని రోజులు?"

"ఆగెటట్టు కనిపిత్తలేదు."

"పొల్లకు పద్నాలుగేండ్లు దాటవట్టె. ఇగ లగ్గం సేసుడెప్పుడు?" అన్నది విచారిస్తూ నర్సిరెడ్డి భార్య.

"పద్నాలుగేండ్లకే ముసల్దై పోతన్నాదె? గీ అడ్లన్నీ బీట్ల అమ్ము కత్తె కొమటయినె బాకి సగం తీరుత దయిండాలె. మక్కలతోని మన తిండికెళ్ళ దీసుకుందాం. దేవుడు మన్నించి అచ్చే ఏటెగ్గూడ గిట్లనే పంట వండితె గప్పుడు సూద్దాం లగ్గం సంగతి" అన్నాడు నర్సిరెడ్డి.

నర్సిరెడ్డి భార్య గారె పక్కనుంచి బండి వెనుక వైపు జరిగింది. నర్సిరెడ్డిని సూటిగా చూస్తూ "నువ్వు గట్లనే అనుకుంటావో పొల్లగండ్లు దొరకరు. మన కాపుదనపు కులంల పెద్దమనిషి గాకమునుపే లగ్గాల్జెయ్య వట్టిరి. సూసుకుంటుంటె పొల్లగాడేడ దొరుకుతడు?" అన్నది.

"ఆఁ. నీ మాటలు గని కులమేం గొడ్డువోలేదు తియ్యి. ఏదో గంతకు తగ్గ బొంత మాదొరుకుతడు" అంటూ బజారు దిక్కు చూసిన నర్సిరెడ్డి గతుక్కుమన్నాడు.

యమధర్మరాజులా షావుకారి కుంచం బిందె చేతులు పట్టుకొని, ఆ బిందె కంటె పెద్దగానున్న బొర్ర ఊగుతుండగా వస్తున్నాడు. అతని వెనుక ఇద్దరు మనుషులు

జనుపసంచుల కట్టలు చేతుల్లో పట్టుకొని వస్తున్నారు. వాళ్ళను చూడగానే నర్సిరెడ్డి పైప్రాణం పైన్నే పోయింది. బండి క్రిందినుంచి లేచి వచ్చాడు. అతని భార్యకూడా లేచి నిల్చున్నది. షావుకారి కల్లంలోకి రానే వచ్చాడు.

అతడోసారి సరాయించి –

"ఏమోయ్ నర్సిరెడ్డి, భాగున్నవా?" అన్నాడు నవ్వుతూ. అతడు నవ్వుతుంటే నర్సిరెడ్డికి భయంగా వుంది. అతడెందు కొచ్చిండో తెలుసు. షావుకారి కెదురుగా వచ్చి –

"అఁ – గిట్లున్న షావుకారి" అన్నాడు.

"పురాగ నల్లపూసవై పోయినవేమోయ్, కనిపిత్తనే లేవు" అని కుంచం బిందె కింద పెట్టాడు.

"ఏం జెయ్యాలె షావుకారి. ఎవుసప్పని సేసెటోనికి తీరి సత్తదా? మల్ల ఇది కల్లాలు లేసే దెవుస మాయె. పొద్దందాక, తెల్లందాక కల్లంకాన్నే ఉండవడితి" అన్నాడు నర్సిరెడ్డి.

షావుకారి రాశిదిక్కు తేరిపార జూసాడు. నర్సిరెడ్డి నుద్దేశించి "అయితె మానాయెగని నా బాకి కట్టుడున్నదా లేదా?" అన్నాడు, పూట పండులా నిగనిగలాడుతున్న బొర్రను నిమురుకుంటూ.

"ఎందుగ్గట్ట? గీ అడ్లమ్ముకచ్చి కడుత."

ఆ మాటలకు షావుకారి గయ్ మని లేచిండు.

"ఎక్కన్నోయ్ అమ్ముకచ్చేది? ఊళ్ళె నేను లేనా?" అన్నాడు, ఆ వడ్లు కొనే హక్కు తనకే ఉన్నట్టు.

"ఉన్నవు నిచ్చమేకని, బీట్లెకు వోతె నాలుగు పైస లెక్కో అత్తయని అసె" అన్నాడు నర్సిరెడ్డి.

"బండి గట్టుకోని రెండెడ్లు గట్టుకోని పతాకం (ప్రత్యేకం) మనిషిపోతే అత్తాయి పైసలు ఏమెక్కో అత్తయి" అన్నాడు వ్యంగ్యంగా, షావుకారి.

షావుకారి వెంబడొచ్చిన మనుషులు సంచుల కట్టలు క్రింద పారేసి కూర్చున్నారు. నర్సిరెడ్డి భార్య ఇంటినుంచి ఉరికొచ్చిన నాలుగేండ్ల కొడుక్కు పాలిస్తూ నిలుచున్నది.

"బండెడ్లు ఇంట్లనేకద షావుకారి. కల్లాలు లేసినంక ఇగ పురుసతేనాయె. ఇక్కడికంటె ఎంతెక్కో అచ్చినా నయ్యమే" అన్నాడు నర్సిరెడ్డి.

"ఏం కాపుదన పోనివోయ్. బీట్లె నీ సుట్టాలున్న రనుకుంటున్నావా, ఎక్కో పైసలిచ్చుటానికి? అటు అమాలోల్లు, ఇటు మచ్చు సూసెటోల్లు తలింత దొబ్బుతరు. జోకుల, లెక్కల్ల అన్నిట్ల ముంచుతరు. ఇంటెనుక సెట్టు మందులకు పనికిరాదన్నట్టున్నది కత. ఊళ్ళున్న నన్నిడిసిపెట్టి పట్నంలో అమ్ముకుంటడట పిలగాడు". అన్నాడు షావుకారి, ఎలాగైనా నర్సిరెడ్డి ప్రయత్నం మాన్పించాలని.

"బీట్లె ధర పెడితే నీకే ఇత్త షావుకారి" అన్నాడు తుదకు నర్సిరెడ్డి.

"పెట్టకుంటేంజేత్త. లోకం మీదున్న ధర పెడుత. అయినాగని బాకి తీసుకునెటప్పుడున్న మాట ఇచ్చెటప్పుడుండదోయ్. తీసుకునే టప్పుడు కొమటోడు బెల్లమేగని బాగ్గట్టుమంటె అల్లం" అని ఇక ఆలస్యం చేయటం ఇష్టంలేక, "అరె ఎంకటిగా, సంచులిటు పట్టుకురా. అరే చెంద్రా, గా అంచె తీసుకొని వడ్లు బిందెల

పొయ్యి" అని తనతో వచ్చిన మనుషులకు పని పురమాయించి వడ్లరాశి దగ్గర బిందె పట్టుకొని కూర్చున్నాడు షావుకారి. చంద్రయ్య అంచెతో బిందెతో వడ్లుపోస్తుంటే షావుకారి లెక్క పెడుతూ ఎంకటయ్య పట్టుకొన్న సంచిలో పోస్తున్నాడు. షావుకారిని వారించి లాభంలేదని తెలిసియున్న నర్సిరెడ్డి నిస్సహాయంగా నిల్చున్నాడు. నర్సిరెడ్డి భార్య గుడ్లవెంట నీళ్ళురాగా కొడుకుని హృదయానికి హత్తుకొని నిలుచున్నది. కొంచెమాగి నర్సిరెడ్డి –

"షావుకారి ధర మాట్లాడక పోతివి. ఏం లేకపాయె. కొలుసుకనే పోవడితివి. గిట్లెట్ల?" అన్నాడు.

నర్సిరెడ్డి మాటలు విన్న షావుకారి కొలవడం ఆపి అతని దిక్కొకసారి ఉరిమి చూసాడు. "చెప్పితిగదనోయ్, ఊళ్ళున్న ధర పెడుతనని" అని తిరిగి కొలవడం ప్రారంభించాడు.

చేసేదేం లేక చూస్తూ నిలబడ్డాడు నర్సిరెడ్డి.

నర్సిరెడ్డి భార్య రాశి దగ్గర కొచ్చి –

"బిందె పెద్దగున్నట్టున్నదిగద షావుకారి" అన్నది.

"ఆఁ – పెద్దగున్నది. నువ్విత్తన్నవు ఎయి పుట్లని నీ కోసం సేయించిన." గద్దరించినట్లుగా అని కొలుస్తున్నాడు షావుకారి.

కొనేటప్పుడు పెద్దవి, అమ్మేటప్పుడు చిన్నవి కొలపాత్ర లుంచుకోవడం, జోకేటప్పుడు సామానువేసే తక్కెడ క్రింద అయస్కాంతాలుంచి మోసం చేయటం పల్లెటూళ్ళలో మామూలే.

"ఆరు ఆరు" అని మరో కుంచం పోసి "ఆరున్నొక్కటి" అన్నాడు. మరో కుంచం పోసి "ఏడు" అన్నాడు. ఇదే విధంగా పదిహేడు వద్ద, ఇరవై ఏడు వద్దకూడా జరిగింది. బహిరంగంగా దోపిడీ జరుగుతున్నా అమాయకంగా నిలుచున్నాడు నర్సిరెడ్డి.

ఇరవై సంచులు నింపి కళ్ళంలో ముష్టిగా కొంత ధాన్యం వదలి "పుట్టి ఇద్దుయయినయి యాదికుంచుకో" అని వాటిని కుట్లేసి నర్సిరెడ్డి బండెడ్లతోనే ఇంటికి ఓరగొట్టించాడు షావుకారి.

తాను పండించిన ధాన్యంపై తనకే అధికారం లేకుంటే నిర్వికారంగా చూస్తుండేవాడు నర్సిరెడ్డి. ఇదేవిధంగా కల్లంమీదనే ఎన్నోసార్లు ధాన్యమంతా కొలుచుకపోయేవాడు షావుకారి. షావుకారి చెప్పిన ధరకే ధర కట్టడం. ఏదైనా గొడవ జరిగితే దొర, ఊళ్ళోని పెద్దమనుషులు షావుకారికే సహాయంగా మాట్లాడటం మామూలే. షావుకారి డబ్బుకు చక్రవడ్డీ. ఎంత పంట పండించినా బాకీ తీరేది కాదు. అవుసరాలు. మళ్ళీ బాకి చేయడం. తిరిగి చర్విత చర్వణం. ఈ విధంగా భూములమ్ముడుపోయి స్వంత నాగలికి సరిపోయే భూమి కూడా లేక కౌలుకు దున్నడం వరకొచ్చాడు రెడ్డి.

చివరిసారిగా తాను షావుకారికి కట్టే బాకీ విషయంలో తగాదా వచ్చింది. తాను తీసుకున్న పదిహేనువందల బాకీని రెండు వేల ఐదు వందలన్నాడు. తానిచ్చిన మిత్తిని కూడా లెక్క చెయ్యలేదు. అది చివరకు పంచాయతీకి దారి తీసింది. ఎప్పటిలాగానే సర్పంచ్, పెద్ద మనుషులు షావుకారినే సమర్థించారు. కాగితంలో

ఉన్నట్టుగా కట్టాలన్నారు. తననే మందలించారు. షావుకారి దగ్గర బాకీలతో విసిగిపోయాడు రెడ్డి.

అలాంటి సమయంలో గవర్నమెంటు బాకీల గురించి పైరవికారి లక్ష్మణరావు నర్సిరెడ్డికి చెప్పాడు. ఊళ్ళోవాళ్ళు కూడా గవర్నమెంటు బాకీలు తీసుకోవడం మొదలుపెట్టారు. గవర్నమెంటయితే తక్కువ వడ్డీకి బాకీలిస్తారని గవర్నమెంటు బాకీలు తీసుకోవాలని నిర్ణయించుకున్నాడు. సాధ్యమైనంతవరకు ఊళ్ళోబాకీలు తీసుకోవద్దనుకున్నాడు.

తన దైన్యస్థితికి నిట్టూర్చాడు నర్సిరెడ్డి. రెక్కలు ముక్కలు చేసుకొని కష్టపడ్డా తన బ్రతుకెందుకు రోజురోజుకు అధ్వాన్నమవుతుందో అతనికి అర్థం కావడంలేదు. ఈ ఊరి కొచ్చినపుడు బుట్టి దుకాణం పెట్టుకొని మిరపకాయ బజ్జీలమ్ముకొన్న షావుకారి నేడు లక్షాలాధికారి! తనలాంటి వాళ్ళ నెందరినో కొంటాడు.

మళ్ళీ ఆలోచనలో పడ్డాడు నర్సిరెడ్డి.

భూమి గిర్మిపెట్టి ఎల్.ఎమ్.బిల బాకీ తీసుకున్నాడు. తనకు మంజూరైన బాకీ ఐదువేలు. ఊళ్ళె పటువారికి, పైరవికారికి, గిరువవారికి, బేంకుక్లర్కుకు, బేంకు ఛేర్మన్‌కు వరుసగా లంచాలిస్తూపోగా 1500 ఖర్చయ్యింది. అంటే 5000 బాకీకి 3500 ముట్టింది. కాని 5000 ముక్కుపిండి వసూలు చేస్తారు. యాడాది కేడునూర్ల చొప్పున పదేండ్లు కట్టాడు. మళ్ళీ బాకీ తీసుకున్నాడు. గవర్నమెంటు అప్పుల్లో మిత్తి తక్కువెక్కడుందో అర్థం కాలేదు నర్సిరెడ్డికి. పోగా సరియైన టైమ్‌లో కట్టకపోతే అపరాధపు వడ్డీ. బేంకుద్యోగుల జబర్దస్తీ. ఎంత కరువొచ్చినా బలవంతంగా ఋణాలు వసూలు జరిపేవారు. గవర్నమెంటు బక్కరైతులకెట్ల సాయం సేత్తందో అతనికి తెలియలేదు. వద్దన్నా వినకుండా చేండ్లో బంటాలు తీసారు. దానివల్ల భూసారం మాట దేవుడెరుగు. రెండు వెయిల బాకీ మీద పడ్డది. పాత బాయి పూడికలు తీయదానికని 500 ఖర్చుపెచ్చి 2000 బాకీ తీసుకున్నాడు. వీటకి తోడు ఉళ్ళో కొన్ని బాకీలుండనే ఉన్నవి. ఎంత తీసుకోవద్దనుకున్నా తప్పని పరిస్థితి రోజు రోజుకూ బ్రతుకు దుర్భరమవుతుంది. అటు (L.M.B) బాకి, బంటాల బాకి, పూడికల బాకి, ఊళ్ళో బాకీల విషవలయంలో గొంతువరకు కూరుకపోయాడు నర్సిరెడ్డి.

తన స్థితికి తనలోతానే చింతించుకుంటూ దీర్ఘనిట్టూర్పు వదిలాడు నర్సిరెడ్డి.

"ఇప్పుడేం జెయ్యాలె? అటు ఎలెంబి నోటీసొచ్చింది. ఇటు ఊళ్లే బాకి గట్టుమని లొల్లిజేత్తండు. అటు బేంకు బాకి. సర్కారు బాకి తప్పది. ఇవ్వన్ని ఎట్ల గట్టాలె? ఎంత కట్టపడ్డా ఎండల వానల, సలిల, రేత్రి, పగలు మంట్లె, దుబ్బల బొర్లుకుంట అరువ మోటు కట్టం సేసినా ఇంట్ల మనుషులంత పెయ్యిదాసుకోకుండ పనిసేసినా గింతే కావట్టె. నాకేమన్న కల్లు దాగు డలువాటుందా? పాకాడితినా? లంజెలకు పెడితినా? ఏమన్న దుబార ఖర్సుసేత్తినా? కలో గంజో కుండల గలది దాక్కుంట ఎంత కట్టపడ్డా గిట్లనే కావట్టె. ఎంత గుట్టుగ బతికినా బాకీలు పెరుగనే వట్టె. సర్కారు పేదోల్ల కోసం ఏమోమో సేత్తందని సెప్పుతండ్రు. గీ

బాకి కోసం ఏం జేత్తరు? కాని ఇదువరకు ఎలెంబి బాకీ భూమమ్మి కడితి. సర్కారోల్లు కూడ కటికొల్లకంటె ఎక్కోనే సెయ్యవట్టిరి. అయిన మునుపంటె సేసిరి గని ఇప్పుడుగూడ సేత్తరా? లేనొల్లకు భూములిత్తన్నమని, బక్కోల్లకు సాయం జేత్తన్నమని బాగ సెప్పుతంౘ్రుగద. సరె రేపొల్లచ్చి తలదీసి మొలేత్తరా? సూత్త, దేవున్దయ ఎట్లుంటె గట్లయితది" అని తనకు తాను సముదాయించుకున్నాడు సర్సిరెడ్డి.

తెల్లవారి పనిచేసే ప్రభుత్వం, రైతులపాలిటి కల్పతరువు, మాటల్లో సోషలిజం స్థాపించే పాలకుల క్రిందనున్న బేంకు అధికారులు ఊళ్ళోకి వసూల్లకొచ్చారు. రైతులంతా ఆ ఏడు గవుసుపోయి వరి పంట పోయిందనీ, బొంత పురుగు తగిలి పెసరు పోయిందనీ, ఏ పంట సరిగా రాలేదని చెప్పారు. వచ్చే పంట మీద కడుతామని బ్రతిమిలాడారు. కాళ్ళా వేళ్ళా పడ్డారు. ఐనా అధికారులు వినలేదు. కొంతమంది పేద రైతులతో సహా నర్సిరెడ్డి కొట్టుకున్నాడు. మొత్తుకున్నాడు. ఏడ్చాడు. ఆరునెల్ల గడువివ్వమన్నాడు. ఇదివరకే గడువిచ్చాం, ఇక కుదరదన్నారు. నాగటెద్దు పోతే తాను బ్రతకలేనన్నాడు. అయినా వాళ్ళ మనసు కరుగలేదు. నర్సిరెడ్డి ఎద్దును, మరికొంతమంది పేదరైతుల వస్తువులను వేలంవేసి అపరాధ వడ్డీ మరియు వాళ్ళ బత్తా, జేబు ఖర్చులతో సహా అన్నీ వసూలు చేసుకొని బాకీ చెల్లుబాటు చేసుకున్నారు.

నాగటి మీదెద్దుపోయి తన కాలిరిగినట్టు కాగా నర్సిరెడ్డి, అతనిలాంటి పేదరైతులు నిస్సహాయంగా నిలుచున్నారు. ఏడ్చి ఏడ్చి నర్సిరెడ్డి కళ్ళనుండి నీళ్ళు రావడం ఆగిపోయాయి. అతనికంతా వింతగా కనబడుతుంది.

తన యాభై ఏండ్లు జీవితం, తాను పడ్డ కష్టాలు, అప్పుల సుడిగుండంలో తా ననుభవించిన ఇక్కట్లు జ్ఞాపకం చేసుకున్నాడు. ఇంకా తీరని గవర్నమెంటు బాకీలు, ఊళ్ళో బాకీలు అతని మనస్సులో గిర్రున తిరిగాయి. ఎటుచూసినా చీకటి. తన బ్రతుకంతా చీకటిగా కనబడుతుంది. తన పిల్లల భవిష్యత్తు కూడా అంధకారంగానే కనబడుతుంది. తన ఎద్దును వేలం వేసిన ఐదు రోజుల తర్వాత పట్నం పోయొస్తానని భార్యకు చెప్పిపోయాడు. రాష్ట్ర వ్యవసాయమంత్రి ఇస్తున్న ఉపన్యాసం వింటూ స్టేజి దగ్గర కూర్చున్నాడు. కాలేజీ గ్రౌండంతా మందితో నిండి ఉంది. మంత్రి ఉపన్యాసం జోరుగా సాగుతుంది. తమ ప్రభుత్వం సన్నకారు రైతుల కొరకు చేసే సహాయాన్ని, పేదోల్లకు ఇచ్చే భూముల గూర్చి చెబుతూ ప్రజలకు అరచేతిలో వైకుంఠం చూపిస్తున్నాడు. ఆ మాటలు వింటున్న నర్సిరెడ్డికి కోపం, ఆవేశం, దుఃఖం ఆగడం లేదు. గబగబా మంత్రికెదురుగా పరుగెత్తాడు. స్టేజిని సమీపించాడు. మంత్రి కెదురుగా నిల్చొని చేతులు పైకెత్తి "ఇగో మంత్రిదొర! గవిరిమెంటు పేదోల్లకు, బక్క రైతులకు మాదండి లాభం సేత్తందని సెప్పుతన్నవు. అప్పులిచ్చి ఆదుకుంటందన్నవు. బూములిత్తందన్నవు. ఇవన్ని పచ్చి లఫంగి మాటలు. పంటల్లేక కరువుల, కట్టంలున్నా ఎలెంబోల్లు మీద గూసుండి పైసలసూల్జేసుక పోయింౘ్రు. మొన్న నా యింటి మీదవడి పజీతు తీసి ఎద్దునేల మేసింౘ్రు. నా అసోంటళ్ళందరి మానందీసి అసూల్జేసుక పోయింౘ్రు. పజీత్

పోయినంక బతికెందుకు? ఇగో, నేను మా రైతులందరికి బుద్ధచ్చేటట్టు ఎండ్రిన్ తాగుతున్న" అని రొండిలో నుంచి ఎండ్రిన్ డబ్బతీసి ఎత్తి నోటిదగ్గర పెట్టుకొని కొంత తాగిండు. ఇంతలో సభలో కలకలం. ఎవరో వచ్చి డబ్బ గుంజి పారేసిండ్రు. నర్సిరెడ్డిని హాస్పిటల్లో వేసి మంత్రి వెళ్ళిపోయాడు. డాక్టర్లు నర్సిరెడ్డితో ఎండ్రిన్ కక్కించారు. నర్సిరెడ్డి బతికాడు. కాని ఆత్మహత్య నేరం క్రింద జైల్లో పడేసారు. తర్వాత విడుదల అయి బయటకు వచ్చాడు. విడుదలయ్యొచ్చిన నర్సిరెడ్డికి జీవిత సత్యాలను విడమర్చి చెప్పాడో యువకుడు. సమస్యలకు ఆత్మహత్య పరిష్కారం కాదని, ఆ సమస్యలకు గల కారణాలను, పరిష్కార మార్గాలను ఇదివరకెవ్వరూ చెప్పనంత వివరంగా చెప్పాడు. ఆ యువకుని మాటలు విన్న తర్వాత నర్సిరెడ్డి ఆలోచనా విధానంలో మార్పొచ్చింది.

"బ్లాక్ ప్రెసిడెంట్ రాజిరెడ్డి ఎలెంబిల, ఏరే బాంకులల్ల ఇరువైవేల బాకున్నట్టు తెలిసింది. ఇంక సర్పంచు కూడ బాగానే బాకి వున్నడు. నూర్ల ఎకరాలు ముడ్డికింద పెట్టుకోని బాకి గట్టకున్నా అళ్ళనేం సేసినోడులేదు. గంతెందుకు, పైరవికారి లక్ష్మినారాయణ గొల్లోల్లకు గొర్లిప్పిత్తనని ఇరువై వేలు తింటె ఏంజేసింద్రు? అని యేమన్న పీకింర్డా? మరి ఈ గవిరిమెంటు నా అసోంటోళ్ళ బక్కోల్ల ఎంబడే ఎందుకు పడ్తది? పెద్దోడు సర్కారు నెంత ముంచినా దిక్కులేదు. నా అసోంటి బక్కరైతుల్దగ్గర్నైతె తన్ని వసూల్జేత్తరు. అంటే ఈళ్ళ కానూన్లు ఉన్నోన్ని, లంగను ఏంజెయ్య వన్నమాట."

అంటే - ఈ గవర్నమెంటెవ్వంది? ఆ పిలగాడు సెప్పినట్టు ఉన్నోల్లది. జమీందార్లది. భూసాములది దళార్లది. ఈ గవిరిమెంటుకూ, కసాయివాళ్ళకూ, దోపిడీ దొంగలకూ భేదం లేదు. ఈళ్ళంతా ఒక్కగూటి పక్షులే. సన్నరైతులకు, పేదోల్లకు సాయం సేత్తనని సెప్పుతున్న గవురిమెంటు మాటలు మోసం.

అయితే, తనలాంటి వాళ్ళు గట్టెక్కాలంటె ఏం చేయాలి?"

అని రకరకాలుగా ఆలోచించసాగాడు నర్సిరెడ్డి.

"అప్పులు రైతులపై భస్మాసుర హస్తం లాంటివి. రైతుల పేదల కూలీల సమస్యలకు పరిష్కార మార్గం పోరాట మొక్కటే........" యువకుని మాటలు నర్సిరెడ్డి చెవుల్లో గింగురుమంటున్నాయి. అతడా మాటలగురించే దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తున్నాడు.

● ప్రజాసాహితి డిసెంబరు, *1983* ●

★ ★ ★